

А.А. Котвіцька, А.С. Немченко

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ТА ЕТИЧНИХ НОРМ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Ключові слова: професійна етика, етичні норми, етичний стандарт, Етичний кодекс фармацевтичного працівника, Комітет з етики.

Ключевые слова: профессиональная этика, этические нормы, этический стандарт, Этический кодекс фармацевтического работника, Комитет по этике.

Key words: professional ethic, ethics norms, ethics standard, Ethic codex of pharmacists in Ukraine, Committee on ethics.

Встановлено, що ефективна діяльність у сфері обігу ЛЗ є неможливою без визначення чітких норм етичної поведінки. Доведено, що Етичний кодекс фармацевтичних працівників можна розглядати як соціально-етичний стандарт фармацевтичної діяльності, де визначено механізм дії (саморегуляції). Розроблені науково-практичні рекомендації щодо соціальних та етичних норм фармацевтичної діяльності, які використані в розробці проекту Етичного кодексу фармацевтичних працівників України. Враховуючи світовий досвід та сучасні тенденції, що мають місце на фармацевтичному ринку України, визначено, що важливим напрямком у забезпеченні дотримання етичних норм та принципів поведінки усіх учасників фармацевтичного ринку є створення Комітету з етики при фармацевтичних асоціаціях, діяльність якого повинна базуватися на принципах незалежності, компетентності, плюралізму, справедливості та прозорості.

Установлено, что эффективная деятельность в сфере оборота ЛС невозможна без установления четких норм этического поведения. Доказано, что Этический кодекс фармацевтических работников можно рассматривать как социально-этический стандарт деятельности. Разработаны научно-практические рекомендации социальных и этических норм фармацевтической деятельности, которые использованы при разработке Этического кодекса фармацевтического работника Украины. Учитывая международный опыт и современные тенденции, которые имеют место на фармацевтическом рынке Украины, определено, что важным направлением в обеспечении соблюдения этических норм и принципов поведения всех участников фармацевтического рынка является создание Комитета по этике при фармацевтических ассоциациях, деятельность которого должна основываться на принципах независимости, компетентности, плюрализма, справедливости, прозрачности.

It is set, that effective activity in the field of the turn of medicines is impossible without establishment of clear norms of ethic behavior. It is proved, that the Ethics code of pharmacists is possible to consider as a social-ethics standard of activity. The scientific-practical recommendations of social and ethics norms of pharmaceutical activity have been developed, which were used for development of the Ethic codex of pharmacists in Ukraine. Taking into account international experience and modern tendencies, that take place on pharmaceutical market of Ukraine, it was definite, that important direction in providing of observance of ethic norms and principles of conduct of all participants of pharmaceutical market there is creation of Committee on ethics at the pharmaceutical associations, activity of which must be based on principles of independence, competence, pluralism, justice, transparency.

Становлення та розвиток фармацевтичного ринку України зумовили необхідність вирішення цілої низки нових проблем у сфері забезпечення населення лікарськими засобами, пов'язаних із захистом споживача від незаконної діяльності окремих суб'єктів господарювання, проникнення на ринок фальсифікованих, субстандартних, незареєстрованих ЛЗ, нечесною конкуренцією, використанням досягнень фармації в антигуманних цілях.

Фармацевтичний ринок України в своєму динамічному розвитку постійно потребує оперативного рішення морально-етичних проблем фармацевтичного забезпечення населення і дистрибуції ЛЗ, що пов'язані з виробництвом і рекламою, діями медичних представників, використанням торгових марок й назв. Розв'язанню зазначених проблем, на нашу думку, значною мірою сприятиме введення у фармацевтичну практику Етичного кодексу фармацевтичних працівників України.

На сьогодні більшість спеціалістів вважає, що ефективна діяльність у сфері обігу ЛЗ є неможливою без визначення чітких норм етичної поведінки, тому в багатьох країнах значна увага приділяється створенню етичних кодексів фармацевтичних працівників.

В Україні розробці етичних норм у фармації присвячені праці професорів Б.Л. Парновського, Б.С. Зіменковського, Т.Г. Калинюка [6], З.М. Мнушко [8]. Фармацевтичні компанії, які є членами Європейської бізнес асоціації у

2004 р. зобов'язались дотримуватися етичних норм поведінки на ринку України і підписали кодекс маркетингової практики [3]. Однак до тепер в Україні не впроваджено ні етичного кодексу лікаря, ні етичного кодексу фармацевта.

МЕТОЮ СТАТТІ є проведення аналізу досвіду Росії та Польщі як країн, найбільш подібних до національних особливостей України, з метою застосування їх досвіду в розробці проекту Етичного кодексу фармацевтичних працівників України, а також визначення науково-практичних рекомендацій впровадження соціальних та етичних норм регулювання обігу ЛЗ в Україні.

Професійна етика фармацевта, так само, як і лікаря, служить охороні здоров'я та життя людини. Незалежно від соціально-суспільного устрою обов'язковою умовою надання медичної та фармацевтичної допомоги завжди було і залишається дотримання певних морально-етичних принципів у взаємостосунках лікарів та провізорів з хворими. Згідно з цими принципами фахівці, які стоять на варті здоров'я людей, повинні мати високі моральні якості, виявляти співчуття до хворого, бути терплячими й спокійними, ніколи не втрачати стриманості [2].

Зміни, що виникли в економіці багатьох країн світу, сприяють тому, що частина обов'язків лікаря поступово переходить до фармацевта. У сучасних умовах розвитку фармацевтичної галузі імідж фармацевта змінився, тепер він виконує нові функції у суспільстві (табл. 1).

Соціальна група фармацевтичних працівників як соціальна категорія і спільність, з погляду соціології, "вкладається" в усі соціологічні норми та параметри. У фармацевтів є своя професійна мова, як відбиває специфіку предметної фармацевтичної діяльності, є свої емблеми та символи, що склалися історично й використовуються й дотепер - кадучей і чаша, повиті змією, білий колір, який символізує чистоту і святість [4]. Тому введення у фармацевтичну практику будь-якої країни Етичного кодексу фармацевтичних працівників, як свідчить міжнародний досвід, дозволить вирішувати проблеми, які існують на фармацевтичному ринку.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

У сфері етичної науки виділяють професійну етику - сукупність правил поведінки певної соціальної групи, що забезпечує моральний характер взаємин, обумовлений професійною діяльністю. У кожній професії є свої моральні принципи, так, наприклад, професія лікаря та провізора вимагає підвищеної уваги до моральної сторони виконання функцій, пов'язаних з обігом ЛЗ, встановленням діагнозу та ін. Професійна етика має значення насамперед для професій, об'єктом яких є людина, громадянин, пацієнт [9]. Фармацевтична або професійна етика фармацевтичних працівників - складова загальної етики є наукою про моральні норми поведінки фармацевтичних працівників у процесі здійснення професійної діяльності. Вона має глибокі історичні корені та живиться прикладами моральної поведінки кращих представників фармацевтичної професії багатьох поколінь.

Фармацевтична етика у вигляді окремих писаних і неписаних правил, норм, принципів, цінностей, що визначають професійну поведінку фармацевтичного працівника, стала формуватися з тих давніх часів, коли в середні віки, в ході природного процесу розвитку медичної науки і практики, було покладено початок розділення професій лікаря і аптекаря.

З розвитком фармацевтичної науки відбулося збільшення кількості аптек і номенклатури ЛЗ, і як, наслідок, перед фармацевтичним співтовариством постала, зокрема, проблема більш суворої регламентації фармацевтичної діяльності, що і було зроблено шляхом створення і постійного вдосконалення сучасної законодавчої бази у галузі фармації. Фармацевтичні співтовариства різних країн на певному етапі свого розвитку прийшли до розуміння того, що необхідно звести в одному документі всі вироблені

багаторічною практикою правила поведінки, етичні норми, а також заявити про принципи і цінності, які визначають їх роль і відповідальність фармацевта перед суспільством. Так, з'явилися перші етичні кодекси, які по суті були прийнятими об'єднаним співтовариством аптекарів, у вигляді декларативних заяв, що складаються з добровільно узятих на себе професійно-етичних зобов'язань і самообмежень.

З принципів "декларативності" і "добровільності", а також з історії виникнення професійних кодексів виходить, що вони можуть бути прийняті самими різними організаціями: асоціаціями, співтовариствами, союзами, лігами тощо, об'єднуючими ту чи іншу кількість фармацевтичних закладів або самих фармацевтів. Розробка й ухвалення добровільного виконання документа, що не є нормативним актом, є правом будь-якого співтовариства людей або підприємств, але, як правило, етичні кодекси діють тільки в рамках цих співтовариств і, звичайно, не є обов'язковими, а їх недотримання не може призвести до санкцій з боку держави. Разом з цим, як свідчить міжнародний досвід, порушення норм етичного кодексу, наприклад, у Великобританії може розцінюватися як "професійна провина" і призвести до дисциплінарних дій з боку Статутного комітету Королівського фармацевтичного товариства Великобританії.

Починаючи з XIX ст. етичні кодекси фармацевтів приймалися великими національними і регіональними фармацевтичними асоціаціями, що практикують на певній території. Наприклад, одна з найбільших асоціацій світу - American Pharmacists Association (APhA), яка налічує більше 50 тис. членів по всій території США, була заснована в 1952 р. тоді ж був прийнятий один з перших етичних кодексів цього часу.

Незважаючи на значний прогрес в розвитку вітчизняної фармацевтичної етики і деонтології, фармацевтична спільнота України не може похвалитися таким же тривалим досвідом розробки етичних кодексів фармацевтів, як, наприклад, американська чи британська. За часів переходу на ринкові рейки відсутність подібного документу стала відчуватися гостріше, виникла необхідність створення свого етичного кодексу з урахуванням специфіки і особливостей нашої країни.

У рішення такої актуальної проблеми, як регулювання етичних норм і принципів професійної поведінки фармацевтичних працівників, зробила свій внесок і Міжнарод-

Таблиця 1

Основні функції фармацевта у сучасних умовах

№	Функції	Зміст функції
1.	Здійснення фармацевтичної опіки	Фармацевт виступає активним учасником процесу фармакотерапії, виконуючи функції клінічного, аналітичного, технологічного характеру
2.	Прийняття рішень щодо фармакотерапії	Фармацевт приймає рішення щодо відповідності та ефективності дій з погляду витрат використання ресурсів (ЛЗ, процедури, дослідження, медичне обладнання тощо)
3.	Забезпечення взаємозв'язку між лікарем та пацієнтом	Фармацевт використовує навички психологічної бесіди в процесі спілкування із пацієнтом. У разі спілкування із лікарем фармацевт повинен володіти знаннями зі схем фармакотерапії основних захворювань
4.	Виконання функцій менеджера	Фармацевт управляє ресурсами (людськими, фізичними і фінансовими) й інформацією, відповідність за передачу інформації про ліки і аналогічні продукти покладена на фармацевта як на учасника процесу фармакотерапії

на фармацевтична федерація (FIP), що працює в тісній співпраці з ВООЗ, яка поставила перед собою завдання розробки етичного кодексу, який послужив би моделлю для національних фармацевтичних товариств. Розроблений робочою групою FIP документ "Code Ethics for Pharmacists" був прийнятий в 1997 р. [1, 5].

У багатьох країнах світу були спроби розробити етичні кодекси фармацевтичних працівників, при створенні яких досить важливим напрямком є визначення "філософії" фармацевтичної діяльності XXI століття. Незважаючи на те, що останніми роками роль фармацевта значно змінилась, етичні принципи залишилися сталими, ґрунтуються на принципах законності, професіоналізму та компетентності, об'єктивності та чесності, партнерства та незалежності, соціальності, гуманності, конфіденційності та індивідуального підходу до кожного пацієнта.

Найбільш вдалим і таким, що отримали підтримку в суспільстві, на нашу думку, є Кодекс фармацевтичного працівника Росії та Кодекс етики аптекаря Польщі, що мають як схожі позиції у побудові та покладених в основу принципах, так і деякі розбіжності. Враховуючи схожість у деяких аспектах розвитку фармацевтичних ринків Росії, Польщі та України, національних особливостях, в менталітеті громадян цих країн, ми проаналізували Етичний кодекс фармацевтичного працівника Росії, прийнятий у 1996 р. та Польський Кодекс аптекаря з метою застосування досвіду цих країн у разі створення проекту Етичного фармацевтичного Кодексу України.

Етичний кодекс фармацевтичного працівника Росії складається з таких розділів: фармацевтичний працівник та суспільство; фармацевтичний працівник і пацієнт; фармацевтичний працівник і лікар; відносини фармацевтичного працівника з колегами; фармацевтичний працівник і прогрес фармації; межа дії Кодексу, порядок його перегляду та відповідальність за порушення [10].

Деяку іншу структуру має Польський кодекс аптекаря, структура якого складається з таких розділів: загальні принципи; ставлення фармацевта до пацієнта; зв'язок з наукою та ставлення до фаху; принципи поведінки відносно інших фармацевтів; фармацевт і суспільство [11].

Останнім часом найбільш поширеною є модель етичного кодексу, яка складається з двох частин: вступу, або преамбули, і принципів. Вступ розкриває мету створення і ухвалення даного документа, наприклад, мета кодексу FIP полягає в декларації фундаментальних принципів професії, заснованих на моральних зобов'язаннях і цінностях, які могли б стати керівництвом для фармацевтів у відносинах з суспільством. Мета створення Етичного кодексу фармацевтичного працівника Росії визначена як "сукупність етичних норм і морально-етичних принципів поведінки фармацевтичного працівника при наданні кваліфікованої, доступної і своєчасної фармацевтичної допомоги".

Друга, головна, частина кодексів складається з етичних норм і морально-етичних принципів діяльності фармацевтів.

Відповідно до сучасних вимог щодо етичних кодексів та практики їх розробки Етичний кодекс фармацевтичного

працівника України повинен бути сукупністю етичних норм і моральних принципів поведінки фармацевтичного працівника при наданні кваліфікованої, доступної та своєчасної фармацевтичної допомоги, яка включає забезпечення населення і конкретно кожного громадянина всіма товарами аптечного асортименту, зокрема лікарськими засобами, а також надання науково-консультаційних послуг з усіх питань, пов'язаних з лікарськими засобами. Етичний кодекс повинен визначати відносини між фармацевтичним працівником і суспільством - пацієнтом та медичним працівником і бути гарантом забезпечення прав і здоров'я громадян країни, а також прав і моральної відповідальності спеціалістів фармацевтичних організацій, аптечних закладів, підприємств та інших суб'єктів фармацевтичної галузі.

Кодекси в більшості провідних країн світу з високо розвинутою фармацевтичною галуззю давно стали обов'язковою нормою регулювання етичних взаємовідносин між суб'єктами фармацевтичного ринку. Ці кодекси декларують фундаментальні етичні принципи професії, засновані на моральних зобов'язаннях і цінностях і є керівництвом до практичних дій в професійній фармацевтичній діяльності.

В існуванні кодексу повинні бути зацікавлені міжнародні й вітчизняні фармацевтичні асоціації, розробники і виробники ЛЗ, дистриб'ютори і аптечні установи. Кодекс багато в чому буде реальним захисником їх прав на чесну й професійну працю.

Сьогодні цілу низку питань, пов'язаних з утиском своїх прав, суб'єкти фармацевтичного ринку вирішують в Антимонопольному комітеті, але через тривалість і складність цієї процедури роблять це достатньо рідко, лише у найсерйозніших випадках. У реальному фармацевтичному бізнесі сьогодні порушення етичних норм і професійної діяльності відбувається набагато частіше. У разі введення в дію кодексу у вииграші будуть всі учасники фармацевтичного ринку, які працюють чесно і відкрито на благо здоров'я людей.

Ситуація, що склалася сьогодні, вимагає значного збільшення активності прогресивних учених і створення закріплених у громадській свідомості та професійній фармацевтичній діяльності моральних норм та принципів, а також інших механізмів, які забезпечують потреби громадськості та держави. Тому вирішення цієї проблеми вимагає комплексу заходів, необхідно провести, як на державному, так і на громадському рівні.

На виконання Указу Президента України "Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров'я населення" від 06.12.2005 р. № 1694/2005, що передбачає відповідно до п. 1.25 прийняття Фармацевтичного етичного кодексу, була створена робоча група із вчених Національного фармацевтичного університету та представників практичної фармації - членів правління Громадської організації "Харківська обласна асоціація фармацевтичних працівників", президентом якої є ректор НФаУ Черних В.П. Перший варіант проекту Етичного кодексу фармацевтичних працівників було опрацьовано

робочою групою на кафедрі організації та економіки фармации НФаУ [7].

Проект Етичного кодексу був підготовлений з урахуванням офіційних матеріалів ВООЗ, Міжнародної фармацевтичної федерації, Міжнародної медичної асоціації, Фармацевтичної групи ЄС. Законодавчою базою кодексу є закони України про основи законодавства охорони здоров'я, про лікарські засоби, захист прав споживачів, про рекламу, Громадянський кодекс та інші законодавчі акти України.

Метою Етичного кодексу фармацевтичних працівників України є декларація фундаментальних принципів професії, що заснована на моральних зобов'язаннях і цінностях. Кодекс визначає етичні норми професійної поведінки та відповідальності, які мають стати керівництвом для провізорів та фармацевтів у їх взаємовідносинах із суспільством в умовах формування ринкових відносин, коли зростає роль та значимість фармацевтичної професії.

Кодекс зазначає, що основним завданням у діяльності фармацевтичних працівників є збереження життя та охорона здоров'я людини згідно із принципом біоетики "не зашкодь". Він спрямований на захист гідності та права на охорону здоров'я людини і суспільства в цілому, а також визначає права та моральну відповідальність фармацевтичних працівників.

Кодекс є сукупністю норм фармацевтичної етики і деонтології поведінки фармацевтичних працівників, спрямованих на формування довіри до професійної діяльності провізорів і фармацевтів та підвищення статусу й іміджу фармацевтичної професії в суспільстві та призначений для регулювання етичних взаємовідносин у випадках конфліктних ситуацій шляхом залучення спеціальних уповноважених органів (комітетів з фармацевтичної етики тощо).

Проект Етичного кодексу фармацевтичних працівників України складається з наступних розділів: загальні принципи та положення; фармацевтичний працівник у сучасному суспільстві; взаємовідносини фармацевтичного працівника і пацієнта; взаємовідносини фармацевтичного працівника і лікаря; взаємовідносини фармацевтичного працівника з колегами; фармацевт і науковий прогрес; дія Етичного кодексу фармацевтичного працівника; відповідальність за його порушення та порядок перегляду.

На наш погляд, розробка та введення в дію Етичного кодексу фармацевтичних працівників України є важливим кроком вперед, оскільки він регулює відносини в тій

частині фармацевтичного ринку, яка не врегульована на законодавчому рівні. В процесі розробки ми дійшли до висновку, що Етичний кодекс можна розглядати як етичний стандарт фармацевтичної діяльності. Новизна цього документа й принципи роботи в межах Кодексу полягають в тому, що фармацевтична спільнота, яка приєднається до Кодексу, може оперувати правилами, визначеними в документі, та використовувати їх переваги в своїй діяльності. З іншого боку, робота згідно з правилами кодексу вимагає більшої відповідальності, організації належної та прозорої процедури контролю за етикою.

У сучасних умовах ефективна дія кодексу є лише інструментом саморегуляції, який повинен відображати необхідність дотримання етичних норм у разі здійснення фармацевтичної діяльності. Однак запорукою успішного функціонування Етичного кодексу, на нашу думку, є проведення моніторингу ринку з метою виявлення неетичних дій його учасників з подальшим доведенням інформації про таку поведінку суб'єктів до відома фармацевтичної спільноти та усього суспільства в цілому.

Враховуючи світовий досвід та сучасні тенденції, що мають місце на фармацевтичному ринку України, вважаємо, що важливим напрямком у забезпеченні дотримання етичних норм та принципів поведінки усіх учасників фармацевтичного ринку є створення Комітету з етики при фармацевтичних асоціаціях, який у своїй діяльності повинен керуватися принципами незалежності, компетентності, плюралізму, справедливості, прозорості (табл. 2).

Комітет з етики створюється відповідно до законодавства України та міжнародних актів, що мають відношення до охорони здоров'я громадян, під егідою національного або регіонального управління охорони здоров'я як суспільне об'єднання без надання статусу юридичної особи і в своїй діяльності керується законодавством України. Комітет є незалежним органом, що не піддається контролю з боку будь-якого міністерства, відомства або органу влади.

Створення Комітету ініціюється і затверджується керівництвом асоціації для розгляду і контролю за дотриманням етичних норм і принципів на фармацевтичному ринку.

Реалізація принципу незалежності передбачає відсутність впливу з боку адміністративно-управлінських, професійних, фінансово-економічних та політичних організацій

Забезпечується різноманітністю професій, участю усіх членів комітету в обговоренні різних точок зору та прийнятті рішень щодо проблем етичних норм

Таблиця 2

Основні принципи функціонування Комітету з етики

Принцип функціонування	Зміст принципу
Справедливість	Реалізація принципу справедливості передбачає чесний розподіл всіх переваг між всіма соціальними групами фармацевтичного ринку
Незалежність	Реалізація принципу незалежності передбачає відсутність впливу з боку адміністративно-управлінських, професійних, фінансово-економічних та політичних організацій
Плюралізм	Забезпечується різноманітністю професій, участю усіх членів комітету в обговоренні різних точок зору та прийнятті рішень щодо проблем етичних норм
Прозорість	Забезпечується прозорістю принципів роботи, які гарантовані якістю діяльності, ефективністю, надійністю, відкритістю

Прозорість Забезпечується прозорістю принципів роботи, які гарантовані якістю діяльності, ефективністю, надійністю, відкритістю

Основною метою роботи Комітету з етики є захист прав та інтересів суб'єктів фармацевтичного ринку. Для виконання поставленої мети комітет вирішує такі завдання:

"здійснення контролю за дотриманням етичних норм і принципів професійної діяльності;

"проведення незалежної експертизи виявлених неетичних норм поведінки суб'єктів фармацевтичного ринку;

"здійснення моніторингу дотримання міжнародних і національних етичних норм;

"розвиток і здійснення міжнародних контактів і зв'язків;

"сприяння в створенні незалежних комітетів з етики в інших країнах;

"участь у вирішенні етичних конфліктів, що виникають у професійній діяльності.

ВИСНОВКИ:

1. У результаті вивчення світового досвіду встановлено, що ефективна діяльність у сфері обігу ЛЗ є неможливою без визначення чітких норм етичної поведінки, тому у багатьох країнах значна увага приділяється створенню Етичних кодексів фармацевтичних працівників. Проаналізовано досвід Росії та Польщі як країн, найбільш подібних до національних особливостей України, з метою застосування їх досвіду в розробці проекту Етичного кодексу фармацевтичних працівників України.

2. Доведено, що етичний кодекс можна розглядати як соціально - етичний стандарт фармацевтичної діяльності, де визначено механізм дії (саморегуляції), функціонування якого забезпечить ефективність положень та принципів у професійній діяльності.

3. Розроблені науково-практичні рекомендації щодо соціальних та етичних норм фармацевтичної діяльності, які використані в розробці проекту Етичного кодексу фар-

мацевтичних працівників України.

4. Враховуючи світовий досвід та сучасні тенденції, що мають місце на фармацевтичному ринку України, визначено, що важливим напрямком у забезпеченні дотримання етичних норм та принципів поведінки усіх учасників фармацевтичного ринку є створення Комітету з етики при фармацевтичних асоціаціях, діяльність якого повинна базуватися на принципах незалежності, компетентності, плюралізму, справедливості та прозорості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Григорян С. Этические кодексы фармацевта: история и современность / С. Григорян // Российские аптеки. - 2004. - № 7 - 8. - С. 12-18.

2. Дацко А.Й. До питання підготовки Кодексу етики фармацевтичного працівника України / А.Й. Дацко, Я.О. Мандюк // Фармац. журн. - 2005. - № 6. - С. 3-5.

3. Кодекс маркетингової практики діє//Містер Блістер. - 2005.-№ 2. - С. 2.

4. Котвіцька А.А. Фармацевтична етика / А. А. Котвіцька, Г.В. Дубовицька // Новий колегіум. - 2008. - № 4. - С. 45 - 48

5. Міжнародні етичні принципи фармацевтів // Ежедневник "Аптека". - 2001. - № 20 (291). - С. 8-11.

6. Парновський Б.Л. До створення кодексу етики фармацевтичної асоціації України / Б.Л. Парновський, Б.С. Зіменковський, Т.Г. Калинюк // Вісник фармації. - 1999. - № 2. - С. 4-6.

7. Проект Фармацевтичного етичного кодексу України // Провізор. - 2006. - № 10. - С. 3-6.

8. Фармацевтическая этика и деонтология: тексты лекций / З.Н. Мнушко, Н.М. Дихтярева, Н.В. Чорноброва. - Х.:Золотые страницы, 2002. - 88 с.

9. Фармацевтичне право як базова основа вдосконалення соціальних і морально - етичних правовідносин між лікарем, хворим і провізором у фармацевтичному бізнес - середовищі / В.О. Шаповалова, З.С. Галаван, С.І. Зброжек, В.В. Шаповалов, Д.О. Готорова // Фармац. журн. - 2006. - № 2. - С. 33-38.

10. Этический кодекс фармацевтического работника России / Новая аптека. - 1999. - № 8 - С. 15.

11. Kodeks etyki aptekarza Rzeczypospolitej Polskiej. - Warszawa: Proszynski I S-Ka, 1993. - 6 p.

Відомості про авторів:

Котвіцька Алла Анатоліївна. Кандидат фармацевтичних наук (2002). Доцент кафедри організації та економіки фармації Національного фармацевтичного університету (2003).

Адреса для листування: 610168, м. Харків, вул. Блюхера, 4 Тел. (0572) 67-91-70 (каф. ОЕФ) (057) 758 - 82 - 01

Національний фармацевтичний університет, кафедра організації та економіки фармації. E-mail economica@ukr.net

Немченко Алла Семенівна. Доктор фармацевтичних наук (1993). Професор (1995). Завідувачка кафедри організації та економіки фармації Національного фармацевтичного університету (2004).